

Keszeg Tibor
DENGEL BÁCSI

A Lufthansa Dortmund–Nagyszeben 3011-es járata finoman ereszkedett a leszállópálya felé. Dengel bácsi mosolyogva követte a gép ablakán a Fogarasi-havasok vonalát, távoli csúcsok hősipkáin gyönyörködve. Ifjúkori sítúrák jutottak eszébe, majd a kamaszkorú fiaival való versengés az egyre nehezebb pályákon, amelyekre felesége, a fiúk anyja már nem is merészkedett, de mindig erős szívdobogással várta őket az érkezésnél, sokdioptriás szemüvegét törülgetve: – Már nem tudlak titeket megkülönböztetni egymástól – mondta elérzékenyülve. Ez a mondat cseng most is a fülében. Sok év telt el azóta, és most látogatóba jött haza.

*

Sok-sok évvel ezelőtt, egy napos délután zajosan, nagy kedvvel, szinte futva rugdalták a sárga avart a kiskamasz srácok a temetőszéli ösvényen, a dombtetőre igyekezve, ahol a gazdátlan és előregedett gyümölcsös almafái egyre több száradó ággal jelezték, hogy számukra eltelt az az idő, amikor gondos gazdákhöz tartoztak, még a mezőgazdaság szocialista átszervezése, azaz a kollektivizálás előtt.

A sor végén zöld kalapos idős férfi, vállán kétesövű vadászpuskával, poráron német vizslát vezetett. A kutya hol előtte, hol mögötte lépkedett, de láthatóan erőtlenséggel, elgyötörten. Öreg volt és bal hátsó lábára sántított, mióta pár hete egy teherkocsi majdnem halálra gázolta.

A gyümölcsösben a fiúk gyorsan elszéledtek, egyik az almafára, a másik egy öreg körtefára kezdett mászni, amikor két puskalövés hallatszott egészen közelről, abból az irányból, ahonnan jöttek. Visszarohantak a gyümölcsös szélére, és megrökönyödve látták, hogy a vadász nekitámasztotta a puskáját a diófának, aztán lassú lépésekkel elindult a pár méterre fekvő élettelen kutya felé.

– Dengel bácsi kért meg erre – mondta, mielőtt valaki megszólalt volna. Erre kért, mert nem tudott jobb megoldást, és nagyon sajnálta Jekyt fájdalmai miatt.

A fiúk percekig döbbsen, szótlánul szórták a száraz leveleket a kutyára.

Másnap délelőtt, amikor már az iskolában voltak, Dengel bácsi fogott egy ásót és felment a dombra, a gyümölcsös széléig, az öreg diófához, amelynek egyik lefelé növe erős ágára a fiúk néha kötelet hurkoltak, és ezen jó nagyokat lendülve hintáztak. Moldovan, a vadász itt végzett a kutyával. A fa közelében hamar észrevette a falevelekkel betakart halmot, a kutya tetemét, amit a porhanyós földben percek alatt elásott.

- Sajnálom, barátom, de hidd el, ez neked is jobb így, megszabadultál a fájdalmaidtól, de emlékezni fogunk rád, jó kutya voltál - mondta a végen elérzékenyülve, és kemény férfi léteire elsírta magát.

A negyedben mindenki ismerte Dengel bácsit, a kertészt, a városból is sokan, hiszen mindenkinek előbb-utóbb szüksége volt néhány száz virágra, esküvői csokrokra vagy temetési koszorúkra. Ismerték basszus hangját, amikor az udvaráról teljes hangerővel kiáltotta, főleg, amikor a fiúk kisebbek voltak, hogy: - Bautzi, Hansi, hazafelé! Bautzi, Hansi, hazafelé! - így, kétszer, és ez elhallatszott legalább fél kilométeres körzetben, és a fiai bármerre voltak, hagytak csapat-papot, játékot, és indultak haza.

Sokan odaköszöntek neki, amikor a kertben dolgozott, gyakran váltottak pár szót vele, mert a járda ott fut legalább harminc méteren a kertje mellett. Zimfertnével szászul beszélt az alacsony drótkerítés fölött, és hangosan, mert az idős nő kissé süket volt, de amikor a járdán odaért Molnárné, aki a zöldségpiacról cipekedett, átváltottak magyarra:

- Megint cipel, drága Molnárné?

- Magától nem akar jönni - fújta ki magát Molnárné -, de már lassan otthon vagyok.

- Aztán üdvözlöm a nagyságos asszonyt - mondta elköszönésképpen Zimfertné.

Az idős, ősz hajú, mindig sovány Kerekes bácsi könyvelő volt az üvegyárban, de már rég nyugdíjas, naponta hozta ebédjét csinos kis ételhordójában a gyár konyhájáról, legalább tíz éve. Ő is átköszönt a kerítésen.

- Minden jót, Dengel úr!

- Jó napot, jó napot! Hogy van Kerekes bácsi? - kérdezte magyarul a kertész.

- Majdnem jól. Hozom az ebédemet - válaszolta mosolyogva az öreg, és ment is tovább.

Zimfertné még mindig mondaná a magáét, néha a szovjet lágert is meri már említeni, ahol nehéz három évet töltött, mert a szászok is cipelték a Führer bűnét, akarva-akaratlanul, de most éppen másról beszél:

- Képzelve el, Herr Dengel, a lányom, Marichen megint kibékült azzal a részeges regáti pincérrel, és oda akarnak költözni hozzám, albérletbe. Hát aztán én már mondtam neki, te Marichen, mit gondolsz... - de nem fejezhette be, mert sietve odaért a testes Crețuné, és románul sürgette.

- Haide, doamna Zimfert, că se termină pâinea. (Jöjjön, Zimfertné, mert elfogy a kenyér).

Ilyen beszélgetések hangzottak el szinte naponta, de Dengel úr nem unta, és gyakran viccesen tudott válaszolni: - Nu-i bai, o să faceți o mămăligă bună, că aia nu ingrașă. (Semmi baj, majd főznek egy jó puliszkát, mert az nem hizlal.)

Más alkalommal, amikor Dengel bácsi a sarkon lévő talponállóba ment át cigarettáért, erős dohányos lévén, egyik asztalnál Lakat Kálmán, a festő mosolygott feléje, láthatóan nagyot biccentve, hiszen ismerte a kertészt. Ott állt egyedül az asztalnál, kezében krigli sörrel, előtte az asztalon egy üres és legalább fél tucat habos, érintetlen kancsó várakozott sorára. Azért ilyen sok, mert a biztonság kedvéért a festő egyszerre megvette a megszokott adagját, nehogy elfogyjon közben, ami bármikor megtörténhetett.

- Jöjjön egy sörre, Dengel úr - invitálta a festő.

- Köszönöm, köszönöm, biztosan jólesne, de most nem lehet, nagyon sietek, várnak a kuncaftok.

Volt úgy, hogy az édesanyja Hansit átküldte a kis élelmiszerboltba, amely akkoriban eléggé szegényes kínálatú volt.

- Mit adhatok? - kérdezte Grüner bácsi, simítva egyet vörösés, gyérülő sörtéjén.

- Olajat - válaszolta röviden Hansi.

- Az most nincs.

- Egy darab margarint - folytatta a gyerek.

- Nincs - mondta Grüner bácsi egy fokkal dühösebben.

- Enriló kávé.

- Az sincs - kiáltotta kipirulva Grüner bácsi, és ez már olyan hatással volt Hansira, hogy azonnal kiszaladt a boltból.

- Anya, ha mégis kell, én inkább máshova megyek vásárolni - morogta bosszúsán Hansi.

Akkoriban mesélte el nevetve Dengel bácsi egy protekciós rendelés történetét a városi gazdaboltban, amit tegnap hallott. Minden boltban voltak protekciós törzsvendégei is, a párttitkártól a fogorvosig, vagy esetleg fordítva, egészen ilyen-olyan mesteremberig, attól függően, hogy kinek mi és ki volt a fontosabb. Azon röhögött az egész város, amikor a városi pártbizottság titkára, Boilané kifizetett és félretétetett egy pazar csomagot, amiben csokoládé, kávé, téliszalámi és egyéb finomságok voltak, amelyek mindenikéért külön-külön is hosszú sorok alakultak volna. Ezt azonban madam Boila (így emlegették a városban) a sorban állók szeme előtt nem akarta átvenni, ezért meglehetősen hangosan mondta az elárusítónőnek, hogy kora délután eljön valaki a csomagért. El is jött valaki úgy egy óra körül, és elvitte a csomagot, csak hogy az igazi küldönc kettő után érkezett, amikor az értékes batyunak már csak hült helye maradt. Az elárusítónő kikerekedett szemmel vette tudomásul a leleményes átverést, hebegett-habogott, és nem derült ki soha, hogy ki volt a szemfüles átvevő-átverő. Csak hát ilyen huszárvágás nem sok történt.

A nagyobbik fiú, Bautzi (Sebastian beceneveként) az autóvillamosságot tanulta ki. A baráti körből is gyakran fordultak hozzá segítségért, nagyrészt a Dacia gépkocsi-tulajdonosok, és ez egyre többet hozott a konyhára. Vidéki, szorgalmas szász lányt vett feleségül, és sok más, főleg szász barátaihoz és családokhoz hasonlóan egyre jobban foglalkoztatta a Németországba való áttelepülés, egy jobb élet reményében.

A négy évvel fiatalabb Hansi a gazdasági líceum elvégzése után csinos román lánnyal kezdett járni, nagyon egyeztek, és együtt képzelték el a jövőt. A lány apja, a helyi kórház belgyógyásza nem lelkesedett a kapcsolatukért, de végül ő is elfogadta Hansit, és pazar esküvőt rendezett, sőt a fiatal pár nászajándékul megkapta egyelőre, ahogy ő mondta, tágas házának emeletét. Hansit nem érdekelte az áttelepülés, ő maradni akart. Gazdasági tanulmányainak és főleg apósa közbenjárásának köszönhetően a városháza gazdasági osztályán kapott munkát, ahol a demokratikus imázs kifejezéseként jól mutatott a kisebbségi munkaerő.

A nyolcvanas évek második felében tragikus csapás érte a családot. Dengel bácsi feleségénél előrehaladott petefészekrákot diagnosztizáltak, és a terápiás erőfeszítések ellenére is egy év múlva elhunyt.

Az ország „aranykorát” a lakosság egyre nehezebben élte meg. Morgolódni csak ismert, baráti vagy családi körben mertek az emberek, ellenkezni, lázongani nem lehetett, mindenki félt. Kiterjedt megfigyelési hálózat működött, amelyről valamilyen szintig csak a rendszerváltás után derülhettek ki részletek, de sok minden továbbra is homályban maradt, és bizonyára marad is.

Bautzi gyakran mondogatta apjának: – Rokonaink, ismerőseink mind áttelepültek, mi mire várunk? A kondukátor által kihirdetett aranykort millióan várjuk, de amiben élünk, az halvány lenyomata sem annak, még csak hamis aranyból sincs, ez vacak pléh, ez az üresen kongó polcok kora. Hansi itt is boldog, neki itt is jó, ha pedig nem, majd jön utánunk.

Ennek ellenére Dengel bácsi nyugdíjas özvegyként is inkább maradt volna. Kertje, virágai, eddigi élete és minden, ami körülötte volt, amiben élt, ide, ehhez a földhöz kötötte. Nem vonzotta a nyugati világ.

Aztán ahogy lenni szokott, meg kellett osztani a vagyont a fiúk közt, ezért, mindjárt a rendszerváltás után, fájó szívvel eladták a házat és a kertet, a virágok üvegházával együtt. Nem a legjobb áron, de a lendületük már nagyobb volt, mint általában a bölcsességet termő türelmük, és rövid idő alatt Bautzi a nejével és Dengel bácsival áttelepült Németországba.

A nyugati világ gazdagsága, kényelme és rendje lenyűgözte őket, annak ellenére, hogy hosszú hónapok teltek el, míg a végleges lakóhelyükre kerültek, egy háromemeletes tömbházba. Dengel bácsinak az első emeleten egy kisebb apartmant, Bautziéknak a második emeleten egy nagyobb lakosztályt utaltak ki. Az egész tömbházban, sőt a mellettük levőben is gyakran többgyerekes áttelepültek voltak a lakók.

Bautzi egy autószervezben kapott munkát, tanult szakmájának megfelelően, a nejét pedig eladóként vették fel egy sporteszköz- és kerékpárszaküzletbe.

A kis családnak, beleértve Dengel bácsit is, legnagyobb fájdalma az volt, hogy nem születik a gyerek, az unoka. – Légy türelemmel, apám, kezelésre járunk – vallotta be Bautzi.

A település rendezett, csendes, nagyobb község volt, tiszta járdákkal és utcákkal, több üzlettel, bolttal, az ablakokban virágos ládákkal.

Dengel bácsi szinte naponta hosszasan elidőzött az épületek, a kirakatok előtt, próbálta eldönteni, hogy miben különböznek ezek az otthoniaktól. Csodálta a virágokat, és megállapította, hogy ezek, néhány kivétellel, azonosak az otthoniakkal. Álmában is sokszor foglalkozott velük, de mindig a régi, az otthoni üvegházban találta magát, ott locsolta, permetezte őket, csokrokat, koszorúkat kötött, érezte friss illatukat, és mindig szomorúan, nagyon szomorúan ébredt. Bánta, hogy álmából felébredt, hogy egyáltalán felébredt.

Gyakran kisétált a helyi, németes pontossággal rendezett, gondozott temetőbe, és minden alkalommal elolvasta a neveket a sírokon. Aztán csalódottan visszaindult. Csalódottan, mert szerette volna, ha a felesége sírja is ott lenne. Akkor legalább nem érezné magát ennyire egyedül.

A sírkert kapujában gyakran találkozott egy idős, kissé sántító hölgygel, akit már többször látott az egyik sírnál, legutóbb köszönt is neki: – Guten Tag – amire a hölgy is visszaköszönt, ugyanígy. Ment is tovább, azon morfondírozva, hogy mi mást is mondhatna, vagy mit kérdezhetne, azt, hogy kihez jön? Elolvasta a síron lévő nevet: Schmidt Klaus, aki bizonyára a férje volt. Csak úgy rákérdezni? Még nem. Talán majd máskor.

Gyakran jutnak eszébe a régi, közvetlen, egyszerű, hétköznapi beszélgetések a szomszédokkal, és egyre jobban érzi, hogy ezek hiányoznak legjobban a kitelepülés után. Ilyenekre nem került sor az új hazában, sőt a második szomszéd nevét sem tudja.

*

Itthon van hát. Érkezése másnapján Dengel bácsi bekopogott az evangélikus parókiára, egy évre előre kifizette felesége sírjának adóját, aztán a gondnoktól engedély kért, hogy felmehessen a templom zöldcserepes ferde tornyába, ahol eddig még soha nem járt, és ahonnan pompás kilátás nyílik minden irányban a városra, a főtérre is, ahol annak idején, sok évvel ezelőtt, a fiatalok, a szerelmesek, de sok idős pár is karonfogva, sétálva körözött, főleg vasárnapi délutánokon a rózsákkal teli, szökőkutas, zöld pados park körül. Ez volt a kedvelt promenád. Most szinte embert nem látni a főtéren vasárnap délután.

Amikor lejött a toronyból, átsétált a parkon a Pirosnak nevezett cukrászda felé, amely sok évtizede fogadja látogatóit... Generációk

váltották egymást azóta, de túlélte a főtér minden átalakítását. Nem úgy a mellette lévő könyvesbolt, amely a múlt század ötvenes éveitől a város gazdag, egy ideig egyetlen könyvesüzlete volt. Fiai is ott vásárolták meg annak idején a tankönyveket, a tanszereket, de leginkább szépirodalom, tudományos könyvek, gyerekirodalmi kötetek sorakoztak gazdagon a polcokon. Ezek eltűntek. Dengel bácsi keserű szájjal nézte a két nagy kirakatban lévő ruhadarabokat, amelyeknek nyilván semmi közük nem volt a könyvekhez. Így aztán a cukrászda lett a nyerő, igaz, a tapéta már ott sem a régi, de az illat kellemes, az arcok ismeretlenek. Rendelt egy krémest, de nem franciát, egy kávé, és egy sarokasztalhoz ült. Próbált arra emlékezni, hogy vajon mikor volt itt utoljára, és ebbe belemélyedve eljutott a végső kérdésig: járt ő itt egyáltalán?

A kávézás után elsétált a közeli zöldség- és virágpiacra, vásárolt egy csokor fehér bazsarózst, és kiment a szász temetőbe, a neje sírjához. Senki nem volt a sírkertben, a csendet csupán az egyik öreg platánfára szálló és karattyoló varjak zavarták. A sírok már kevésbé voltak gondozottak, és nem volt rajtuk friss virág. Már csak ősszel, Minden-szentek napján, világításkor fog a városban maradt néhány szász gyertyát gyújtani a síron.

- Eltelt az idő, és nehéz lehet ez a nagy csend is számodra... és virág sincs körülötted, pedig május van, de már nem sokáig leszel egyedül – dörmögte a csokor elhelyezése közben Dengel bácsi, és sokáig nézte azt a mosolygós fényképet a márványkeresztben, majd elindult a kijárat felé. A kapu közelében nagy rakás kiszáradt fahasáb és rönk sorakozott. A temetőben kiszáradt fáknak is ez a sorsuk. Kiválasztott egy jó arasznyi tuskót, és a táskájába süllyesztette.

A délutáni nap el-elbújt a temető lombhullató és fenyőfái közt. A temetőn kívüli lépcsősor felfelé vezetett, és hamarosan ahhoz az ismert ösvényhez ért, amely a dombtetőre, a gyümölcsöshöz vitte. Felért az öreg diófához. Nagyot szippantott a fák virágillatából, majd énekelni kezdett: „Már itt van a május, a fák rügyesek, / üljön csak a házban a gondba-vezett; / míg fellegek úsznak a mennyeken át, / elmém tovavonja a messze világ. / Őrizze apámat, anyámat az ég! / Jobb sorsot ígérhet a messzi vidék!”

Közben táskájából elővett egy hegymászókötelet, amelynek egyik végén hóhércsomó volt, aztán a tuskó került elő. Végül zakója belső

zsebéből címetlen borítékot vett elő és a táskába tette. A második lendítéssel a kötél átrepült a diófának jól ismert, lelógó vastag ágán, aztán még egyszer átdobta, és addig húzta a kötél végét, amíg a hóhércsomó megfelelő magasságba került, végül dupla hurokkal rögzítette a kötelet, és hangosan énekelve fellépett a tuskóra.

Határrendőr járőrök, 1900